Over de baljuw van Bottelare en zijn familie in het Waasland (tak 43/10)

Vincentius Dobbelaere[1] *(+Bottelare 1677) was baljuw van Bottelare, Schelderode en Munte en we hadden het al eerder over hem als mogelijke huwelijksgetuige bij Petrus De Dobbelaer, de stamvader van tak 43/10 (DDB 1990/1). Tot nog hadden we maar bitter weinig informatie over deze baljuw en zijn familie. Met de bijdrage die volgt hopen we dan ook meer licht hierop te werpen, en meer nog: we zullen ook aantonen dat Vincentius en Petrus wel degelijk broers waren!*

Vincentius Dobbelaere

Wat we tot nog toe wisten over hem was dat hij te Zottegem in 1656 was gehuwd met Anna Bijl. Bij het huwelijk waren de getuigen Egidius Van Durme (=baljuw van Gontrode en Landskouter, zie verder) en Judocus de Broeck. Zelf overlijdt hij in 1677 en laat dan 3 kinderen na, allen geboren te Bottelare: Franciscus (°1657, doopgetuigen Franciscus Ignatius Van de Rostijne *noe don lopi juazy fadz…,* en Judoca Rosseels), Joannes (°1661, Joannes Erpelincx *noe Thomas Vandenbergh*, en Joanna Rossiel), Barbara in 1665 (Adrianus de Gussem, Barbara Van Poucke). De namen van de doopgetuigen brengen ons niet veel verder. De naam van de peter bij het tweede kind is op een rare manier geschreven maar wijst wellicht op de naam van de lokale onderpastoor die als plaatsvervanger optreedt. Over de naam van de peter bij het eerste kind hebben we het nog later.

Aanvankelijk vonden we het overlijden van Anna Bijl niet te Bottelare. Na alles nog eens grondig nagekeken te hebben, blijkt toch dat ze er op 28.2.1665 overlijdt als Anna Peyl! Dit is twee dagen na de geboorte van haar jongste kind, dus mogen we wel aannemen dat ze in het kraambed is overleden. Vermoedelijk is toen ook het dochtertje Barbara overleden. Wat er nadien met het gezin gebeurt is niet duidelijk, vermoedelijk blijft Vincentius in Bottelare wonen. Bij zijn overlijden in 1677 wordt hij nog als baljuw aangeduid. Vreemd is ook dat er op dat moment weeskinderen zijn en er dus normaal een staat van goed moet zijn opgemaakt. Deze is nog altijd niet opgedoken.[2]

We vermelden hier nog dat er te Gent Sint-Michiels-Noord op 1.4.1647 een onwettig kind geboren wordt, Adriana. De namen van de ouders zijn Vincentius *Dobbaer* (is op deze manier geschreven) en Catharina Grysseleinck. De namen van de doopgetuigen zijn Adrianus Kelderman en Anna Scheijsens. Vermoedelijk was dus baljuw Vincentius Dobbelaere ook hier de vader en is zijn familienaam al dan niet op een verkeerde wijze door de Gentse pastoor opgeschreven…

In Bottelare zelf woonden toen nog wel andere families Dobbelaere maar zonder verwantschap met de baljuw zelf. Vincentius treedt zelf één keer te Bottelare op als dooppeter van een kind in 1656 (doop van Jacobus Dilon). In enkele archiefstukken die we ooit in het Rijksarchief te Gent hebben kunnen nakijken (RAG nr. 52) zette hij zijn handtekening als *vincent de dobbelaere.*

Er werd nog een proces tegen de baljuw zelf aangespannen door de priorij van Sint Maartens Bos te Sint-Martens-Lierde, ten zuiden van Zottegem gelegen, omwille van achterstal bij het terugbetalen van een lening. Hiervoor had Vincentius een stuk grond in de *Brootstraete* te Zottegem als borg gesteld (uit Inventaris nr. 536 (periode 1662-80), in: M. Nuyttens, Inventaris van het Archief van de priorij Sint Maartens Bos, 1976). Dat Vincentius toen over een stuk grond beschikte in Zottegem kan er op wijzen dat hij dit eerder tijdens zijn huwelijk met Anna Bijl had gekocht. En op 23.4.1652 wordt *vincent de dobbelaere bailliu van dobbelaere* –men bedoelt hier Bottelare- *en schelderode* genoemd

[1] We gebruiken in deze tekst gemakkelijkheidshalve overal de familienaam Dobbelaere omdat deze in verschillende bronnen ook op verschillende wijzen geschreven, dus al of niet met 'De', soms ook Dobbeleer(e).
[2] Deze staat van goed is niet opgemaakt in Bottelare zelf, ook niet in Gent. De mogelijkheid bestaat dat dit elders gebeurde, bv. in een stad waar Vincentius buitenpoorter was.

in een proces voor de Raad van Vlaanderen (Ordonantien ende appointementen Raad van Vlaanderen 7719). Waarover deze rechtszaak juist ging is niet zo direct duidelijk.

Bottelare, Schelderode en Munte zijn dorpen gelegen ten zuidoosten van Gent. Ze vormden een apart rechtsgebied binnen de heerlijkheid Het Land van Rode. Baljuw Vincentius was de persoon die namens de heer het gezag uitoefende in de 3 dorpen. Sinds 1602 was het Land van Rode in het bezit van de Portugese edelman en koopman Simon Rodrigues d'Evora, die te Antwerpen verbleef waar hij heel wat bezittingen had. Hij wordt later opgevolgd door zijn zoon Simon II, die te Gent verbleef.[3] Een baljuw was in die periode een belangrijke figuur, en het feit dat de Portugese edelman nu juist Vincentius Dobbelaere had gekozen om hem in Bottelare, Schelderode en Munte te vertegenwoordigen, kan te maken hebben met de vele connecties die de heer van Rode toen wel moet hebben gehad. De naam van Vincentius zal hem wel op een of andere manier zijn aangeboden geweest. We merken in dit verband op dat de naam van de (afwezige) doopgetuige bij zijn oudste kind vermoedelijk in verband staat met de Portugese familie van de heer van Rode.

Het Land van Rode omvatte nog verschillende andere dorpen, en was zelf ook een leen van het Land van Aalst. In de feodale tijd ging de versnippering van de macht verder, zodat er ook in het Land van Rode zelf tal van volg- of achterlenen ontstonden. Zo waren er in Bottelare, Schelderode en Munte een 11-tal van die volglenen. De bezitters ervan, de leenmannen, konden in het plaatselijke leenhof zetelen en onder het voorzitterschap van de baljuw –dus Vincentius Dobbelaere- oordelen in allerlei rechtszaken die vooral te maken hadden met het in eigendom hebben van een leen. Voor hogere rechtszaken zoals moord werd beroep gedaan op het hogere leenhof van het Land van Rode zelf. In de dorpen waren er daarnaast ook nog schepenbanken actief –zo was er één voor Bottelare/Schelderode, en één voor Munte- waar de schepenen onder het voorzitterschap van alweer de baljuw konden beslissen over de dorpsadministratie en zaken die behoorden tot de civiele en vrijwillige rechtspraak.[4] Een beetje ingewikkeld allemaal, maar dit was nu eenmaal de dagdagelijkse realiteit waar de dorpsbewoners van toen mee te maken hadden.

Naast Vincentius Dobbelaere waren er in het Land van Rode nog een aantal andere collega-baljuws die ook genoemd werden in een processtuk uit 1654 (Raad van Vlaanderen nr. 13213). Hierin worden naast Vincentius nog genoemd: Egidius van Durme (baljuw van Gontrode en Landskouter), Abraham van Durme (baljuw van Oosterzele), Arnoldus van Sante (baljuw van Melle en Gentbrugge) en Ludovicus van der Scheure (baljuw van Scheldewindeke, Balegem en Moortsele). Al die andere baljuws bestuurden dus net zoals Vincentius een aantal parochies van het Land van Rode. Het proces was ingespannen door de hoofdbaljuw van het Land van Rode, Christianus Serwantens, die nog eens duidelijk wilde stellen dat hij de belangrijkste figuur was namens de heer, en dat de anderen in feite luitenant-baljuws waren die als een soort adjunct onder zijn gezag stonden. In de tekst heeft men het over *datter in lande van rode maer en eenen balliu is, by regte versocht … hunne voorsaeten tot noch toe hebben gedaen,* … De raadsheer van de Raad van Vlaanderen spreekt zich uit ten gunste van de opperbaljuw. Vraag is of dat er achteraf hier ook naar gehandeld werd. Zo bleef Vincentius

[3] De Heren en Vrouwen van Rode, 2002, P. 10. De familie kwam vanuit Spanje via Portugal naar Vlaanderen in de 16de eeuw. Een deel van de familie belandde in Antwerpen. Het Land van Rode was één van de vijf baanderijen van het Land van Aalst. De familie kreeg al in 1603 de titel van baron, in 1682 deze van markies. Ze bleven heer van Rode tot aan de Franse revolutie. Zie ook F. Verhoosele, De kroniek van de familie Rodriguez d'Evora y Vega, in Vlaamse Stam, 2021, p. 538.

[4] De Heren en Vrouwen van Rode, 2002, P.12-13.

Dobbelaere zich nadien nog altijd baljuw noemen.

Kaart van de huidige provincie Oost-Vlaanderen, met ten zuiden van Gent de fusiegemeente Merelbeke waartoe Schelderode, Bottelare en Munte behoren. Ook de huidige gemeenten Melle en Oosterzele behoorden grotendeels tot het Land van Rode, dat zelf een leen was van het Land van Aalst (in het oosten van de provincie). Vincentius Dobbelaere huwde te Zottegem, dat dan weer meer zuidelijk gelegen was.

<u>Anna Bijl</u>

De echtgenote van Vincentius Dobbelaere was een eerste maal te Zottegem op 21.11.1649 gehuwd met Petrus Van Crombrugge (+Zottegem 1655, er is staat van goed opgemaakt). Zij krijgt drie kinderen te Zottegem: Anna Cornelia (15.9.1650, doopgetuigen Michael Van Rampelberghe *noe* Cornelius Bijl, Anna de Crabbere), David (15.4.1652, Anthonius de Witte *noe* David Berens), Judoca (28.10.1653, Philippus Van Crombrugge, Petronella Schauvlieghe). Anna Bijl zelf was geboren te Zottegem op 8.12.1620 als dochter van Petrus Bijl en Maria Schauvliege. Nadat haar eerste echtgenoot sterft, hertrouwt ze kort nadien met Vincentius Dobbelaere en vestigt zich met haar 2 kinderen –haar zoontje David was te Zottegem al overleden op 11.2.1654- in Bottelare. Haar jongste dochter Judoca overlijdt er op 28.8.1667. Anna Bijl was eerder in 1665 overleden. Haar gezin bestaat dan op dat moment uit haar oudste dochter Anna Cornelia Van Crombrugge, en twee zonen –

Franciscus en Joannes- uit haar tweede huwelijk met baljuw Vincentius. Vermoedelijk blijft deze laatste als weduwnaar achter zonder te hertrouwen.

Haar dochter Anna Cornelia (+Bottelare 17.9.1720) zal te Bottelare op 9.6.1671 huwen met Rogerius De Weer. Ze krijgen samen negen kinderen tussen 1672 en 1691. Bij de doopgetuigen komen we weer de naam van Joanna Rosseels tegen, vermoedelijk verwant langs haar moeders kant. In 1680 is Franciscus Dobbelaere doopgetuige, de halfbroer van Anna Cornelia. Haar andere halfbroer Joannes *fs VIncent*, wordt dan op zijn beurt als oom materneel en deelvoogd in 1712 genoemd bij de staat van goed opgemaakt bij het overlijden van Joanna Maria De Weer, de oudste dochter van Anna Cornelia.[5]

De zonen van Vincentius Dobbelaere

Uit wat we hiervoor al vertelden moeten Franciscus en Joannes Dobbelaere, respectievelijk nog leven in 1680 en in 1712. Benieuwd als we waren over hun wedervaren, vonden we volgende gegevens.

Franciscus Dobbelaere (+Gent 22.3.1694, chirurgijn van de stad Gent), trouwt te Gent Sint-Jacobs op 28.1.1681 met Joanna van Overbeke (+Gent 18.7.1689, dochter van Joannes en Anna Herschap). De getuigen bij het huwelijk zijn Joannes de Vijst, Anna Helschot(?)). Hij wordt vader van drie kinderen: Joannes (°ca 1683), Franciscus Hubertus (°ca 1686) en Anna Maria Cornelia (° ca 1682). In 1700 leeft enkel nog de jongste dochter.[6] De staten van goed bij het overlijden van vader Franciscus en ook deze bij moeder Joanna Van Overbeke opgemaakt, vermelden Joannes, de broer van Franciscus als voogd.[7]

Kort na het overlijden van zijn eerste vrouw hertrouwt Franciscus Dobbelaere te Gent Sint-Baafs op 7.11.1690 met Petronella Vollaert (getuigen Joannes Dobbelaere (=broer) en Judoca Beurcks).

Joannes Dobbelaere huwt te Gent Sint-Michiels-Noord op 26.4.1692 met Anna Maria De Meyer (getuigen Franciscus Dobbelaere (=broer) en Maria Anna Van den Berghe). Ook deze Joannes was chirurgijn van de stad Gent. Hijzelf moet overleden zijn na 1727 wanneer zijn echtgenote overlijdt.[8] En op 28.11.1687 wordt Joannes vermeld als (buiten)poorter van Gent.[9]

Joannes Dobbelaere als kozijn en voogd van Oliverius Dobbelaere

Met Joannes Dobbelaere lijkt de familie van baljuw Vincentius Dobbelaere uit te sterven. Zijn broer en diens zoontjes waren immers eerder al overleden, en zelf lijkt hij geen kinderen hebben te gehad. In de staten van goed wordt nu in 1703 *jan de dobbeleere fs vincent Mre chirurgijn deser stadt… als cousijn ende deelvoocht* genoemd bij het sterfhuis van een zekere Oliverius Dobbelaere fs Petrus.[10] De weduwe van deze laatste is Maria Orlent die als *houderigge* optreedt van de 4 wezen die elk 20 ponden 18 schellingen grooten 10 deniers *courant ghelt* ontvangen als ze meerderjarig worden

[5] SVG=Staten van goed (Gent), reeks 335. Met oom materneel wordt meestal de oom van de wezen bedoeld, in dit geval langs de kant van de moeder. Joannes Dobbelaere fs Vincent was hier wel de oom van de moeder van de wezen!

[6] In 1700 is er sprake van een erfenis vanwege Maria Van Overbeke, een oudtante van de kinderen van Franciscus. Enkel Anna Maria Cornelia is dan nog in leven. (SVG, reeks 330, volume 213, f°144)

[7] *Joannes de dobbeleere fs vincent shauders* broeder (1689, SVG, reeks 330, volume 204, f°78v). Het sterfhuis heeft meer schulden dan baten (1694, SVG, reeks 330, volume 207, f°239)

[8] RAG, reeks 335, boek 24: *obijt de huisvrouw van Jan Dobbelaere (chirurgien) op de Lieve, geen wezen.*

[9] Poorters en buitenpoorters van Gent 1477-1492 en 1542-1796: Dobbelaere Joannes zoon van Vincent, °Bottelare. Er staat nog de vermelding 'baljuw geweest van Bottelare, Schelderode en Munte', het is onduidelijk of dit op zijn vader slaat of op Joannes Dobbelaere zelf. (DDB 1990/1)

[10] SVG, reeks 330, volume 215, f°110.

spruytende ter causen van tslodt van liquidatie. Deze Oliverius (+Gent Sint-Salvator 27.7.1702, '37 jaren), was te Gent Sint-Salvator op 11.5.1694 gehuwd met Maria Orlent (+voor 1714, dochter van Robertus en Maria Van Hoecke). Als getuigen bij dit huwelijk treden op Joannes Benthuys (=stiefvader van de bruid) en Joannes Plaetsaert. Samen krijgen ze volgende kinderen te Gent Sint-Salvator (GSS):

- Joannes Judocus (°GSS 18.6.1695, +voor 1702, doopgetuigen Joannes Benthuys (=stiefgrootvader), Judoca Vanmelle)
- Maria Joanna (°GSS 17.12.1696, +Gent 4.12.1760, geestelijke dochter, doopgetuigen Joannes Sohiers, Maria Van Hoecke (=grootmoeder))
- Livina Roberta (°GSS 22.12.1698, Robertus Orlent, Livina Joanna Benthuys)
- Judoca (°GSS 23.9.1700, +voor 1714, Josephus Hebbe (=oom), Judoca Vanmelle)[11]
- Joannes (°GSS 18.11.1702, geboren na overlijden van vader)

De vraag die ons hier bezig houdt is hoe Joannes Dobbelaere fs Vincentius en Oliverius fs Petrus familie van elkaar kunnen zijn, meer bepaald kozijns? Dit zou normaal moeten betekenen dat baljuw Vincentius Dobbelaere een broer Petrus moet hebben gehad. Die Oliverius moet trouwens rond 1665 geboren zijn, en we hebben het hier in het verleden al gehad over heel zeldzame voornamen: ook hier is dit met Oliverius het geval, we vinden nergens in ons namenbestand een dergelijk persoon als zoon van Petrus! De enige die wonderwel in aanmerking kom is Oliverius (°Sint-Niklaas 1666), als zoon van Petrus De Dobbelaer van de Wase tak 43/10 (IIc)!

Oliverius De Dobbelaer[12] was de oudste zoon van Petrus (+1681) en van Elisabeth De Costere (+1679). In dit gezin werden 10 kinderen geboren. Bij het overlijden van zijn moeder en van zijn vader wordt een staat van goed opgemaakt waarin sprake is van 5 wezen: Oliverius, Petrus, Barbara, Maria en Franciscus. De kinderen Petrus, Maria en Franciscus overlijden nadien op jonge leeftijd (respectievelijk in Sint-Niklaas in 1686 (2 maart), 1687 en 1685). De vader van Oliverius hertrouwt in 1680 met Catharina Van Landeghem die nog bevalt van een dochtertje dat maar een week in leven blijft, maar kort nadien zelf ook overlijdt. De nog jonge weduwnaar Petrus De Dobbelaer overlijdt zelf ook een jaar later. Welke sporen blijven over van de twee weeskinderen Oliverius en zijn zus Barbara? Barbara zal nog huwen in 1691, maar ook kort nadien overlijden, zodat uiteindelijk van gans dit gezin enkel de oudste zoon Oliverius overblijft. Vermelden we hier toch nog dat bij de Status animarum (=telling van parochianen door pastoor) die in Sint-Niklaas in 1687 wordt opgemaakt enkel nog sprake is van Barbara De Dobbelaer die inwoont bij het gezin van Judocus De Graeve, wellicht familie langs grootmoeders kant. Van een Oliverius De Dobbelaer is er in Sint-Niklaas geen sprake meer, we vinden ook nergens een overlijden van hem.

Oliverius De Dobbelaer moet dus als weeskind bij zijn 'neef' Joannes Dobbelaere zijn ingetrokken, buiten zijn zus Barbara had hij geen familie meer in Sint-Niklaas.[13] Deze Joannes was zoals we hiervoor al zagen vanaf 1687 als chirurgijn, poorter van Gent geworden. Hij is dan 26 jaar, zijn 'neef' 21 jaar. Pas in 1692 zal Joannes trouwen, en twee jaar later volgt Oliverius met het kiezen van een bruid.

---

[11] SVG, reeks 330, volume 228, f°28 en 52v. Bij het sterfhuis van grootmoeder Maria Van Hoecke in 1714 wordt Joannes Benthuys als weduwnaar genoemd (tweede huwelijk). Haar kinderen worden genoemd: Margaretha Orlent, weduwe van Josephus Hebbe, en hun 5 kinderen, en de drie nog levende wezen van Oliverius Dobbelaere en Maria Orlent.

[12] We gebruiken voor tak 43/10 de meest voorkomende variant van deze familienaam.

[13] Er waren wel nog verschillende ooms en tantes in het Waasland (o.a. in Beveren), maar om een of andere reden verkoos Oliverius De Dobbelaer daar niet te gaan inwonen.

De reden dat we hier 'neef' noteerden heeft te maken met de eerdere vermelding in de Gentse staat van goed bij het overlijden van Oliverius. Als beiden neven zijn dan moeten hun vaders broers van elkaar zijn. De vader van Oliverius is Petrus De Dobbelaer (+1681), die inderdaad een broer Vincentius heeft maar deze is te jong om de vader van chirurgijn Joannes te zijn. De grootvader van Oliverius was ook een Petrus De Dobbelaer(=stamvader van tak 43/10 Beveren/Zwijndrecht). Zowel bij diens huwelijk als bij de doop van een zoon was er de voor Beveren onbekende naam van Vincentius Dobbelaere opgedoken. We maakten toen in DDB 1990/1 al de veronderstelling dat dit een elders woonachtige broer van stamvader Petrus kon zijn. Met andere woorden: Joannes uit Gent is niet de 'neef' maar de achterneef van de Oliverius uit Sint-Niklaas, die later als weeskind naar Gent zal gaan wonen. Joannes was dan een volle neef van de vader van Oliverius, en diens beide vaders baljuw Vincentius Dobbelaere uit Bottelare en Petrus De Dobbelaer,de stamvader van tak 43/10, waren dus inderdaad broers van elkaar, wat de hypothese uit 1990 al aangaf. Van waar nog die verwarring rond het 'neef' zijn? Iets gelijkaardigs hebben we hiervoor bij het overlijden van Joanna Maria De Weer ook al kunnen zien, wanneer Joannes Dobbelaer fs Vincentius als oom materneel – van de weeskinderen- wordt aangeduid, terwijl hij in feite een oom van Joanna Maria De Weer zelf was! Vermoedelijk was dit het gevolg van het feit dat chirurgijn Joannes Dobbelaere en Oliverius De Dobbelaer ongeveer van dezelfde leeftijd waren, de griffier van toen moet voogd Joannes als een kozijn van de overleden Oliverius beschouwd hebben. [14]

Wanneer in 1714 Maria Joanna Dobbelaere, geestelijke dochter en de dochter van Oliverius, te Gent overlijdt wordt er een staat van goed[15] opgemaakt waarin de kinderen van haar broer Joannes en van haar zus Livina met naam genoemd worden:

-Livina Joanna, Jacobus Joannes en Maria Francisca (XAnthonius Vander Veken). Dit zijn kinderen uit het huwelijk van Joannes Dobbelaere (+ca 1748), gehuwd te Gent Sint-Salvator op 25.7.1730 met Anna Maria Willems (dochter van Joannes en Anna Van Herpe).

-Petrus Livinus Van Maldeghem (°3.4.1729) en Maria Joanna Van Maldeghem (°10.5.1730, gehuwd met Franciscus Bekaert). Dit zijn kinderen van Livina Roberta Dobbelaere (+Gent 12.6.1737 'int serpentijnstraetken'), gehuwd met Petrus Van Maldeghem (zoon van Petrus en Catharina Van Hoecke). Deze Petrus Van Maldeghem is getuige bij het huwelijk van zijn schoonbroer Joannes Dobbelaere en ook voogd van diens kinderen bij zijn overlijden.[16] En Joannes Dobbelaere is op zijn beurt voogd bij het overlijden van zijn zuster Livina.[17]

Tot hier het wat mij betreft verrassende verhaal van een weeskind uit Sint-Niklaas dat naar Gent trekt bij familie. We breien hiermee terug een stuk al de omvangrijke tak 43/10 uit het Waasland. De stamvader van deze tak was een wagenmaker en bezat als leenman een klein volgleen in een Beverse deelheerlijkheid. Zijn broer Vincentius had het verder gebracht als baljuw in de dorpen Bottelare, Schelderode en Munte. DNA-onderzoek op een afstammeling van Petrus toont aan dat beide broers afkomstig zijn uit het Pajottenland, hier komen we later nog op terug!

Marc Van Stappen (tak 43/10) (met dank aan Michel Dobbelaere voor de gegevens uit de Gentse archieven), 2020, www.stap-brug.be

---

[14] Joannes Dobbelaere uit Gent was de jongere zoon van baljuw Vincentius, die al op latere leeftijd huwde. Oliverius was dan de oudste kleinzoon van de stamvader Petrus De Dobbelaer (tak 43/10) die al vroeger gehuwd was.

[15] SVG, reeks 330, volume 264, f°238. Haar jongere zus Judoca Dobbelaere moet dan al eerder overleden zijn.

[16] SVG, reeks 330, volume 255, f°96. Het sterfhuis heeft meer schulden dan baten.

[17] SVG, reeks 330, volume 246, f°390.